

15. SEPTEMBER 1957

Utviklingen må styres

Da statsminister Einar Gerhardsen åpnet kommunevalgkampen i 1957 i Oslo, understreket han meget sterkt at utviklingen og utbyggingen av det moderne samfunn *må styres*. Han siterte Eisenhower som hadde sagt: «Den amerikanske regjering har til rådighet et veldig arsenal av våpen som kan brukes for å sikre økonomisk stabilitet — og vi vil ikke vike tilbake for å bruke noen av disse våpen når situasjonen gjør det nødvendig å bruke dem.» Når den norske regjering etter krigen har basert sin politikk på økonomisk planlegging, føler den seg i høy grad i pakt med tida. Men planleggingen her i landet er innført under borgerlig motstand. Nasjonalbudsjettet er mottatt med uvilje, og det samme kan vi si om langtidsprogrammet. Også områdeplanleggingen er møtt med kritikk. På dette, som på mange andre felter, står Arbeiderpartiet som den eneste virkelige representant for det nye. Gerhardsen fortsatte:

Arbeiderpartiet skiller seg fra de andre partiene ved at det er villig til å ta i bruk de midler som er nødvendig for å nå målene. Det moderne samfunns problemer kan ikke løses etter gamle skjemaer. Om vekstmulighetene skal nyttes ut, må samfunnets organer ta på seg større oppgaver enn tidligere og stadig vise nytt initiativ. Det er nødvendig å føre en aktiv politikk som bygger på økonomisk og sosial planlegging.

Heller ikke kan vekstmulighetene nyttes ut om gamle klassefordommer skal rå for sterkt i politikken. Samfunnet må ledes ut fra et helhetssyn, slik at særinteressene ikke får anledning til å spille ut mot hverandre i en ødeleggende kamp. Arbeiderpartiet ønsker å bygge et samfunn på plan, samarbeid og solidaritet. Det er med andre ord et sosialistisk parti, og når det bruker ordet sosialisme, er det i betydningen demokratisk sosialisme. Arbeiderpartiet anser enhver form for diktatur, enhver begrensning av folkestyret som uforenlig med sosialisme. Demokrati på alle områder av samfunnslivet er en uunnværlig bestanddel av sosialismen.

Deretter foretok Gerhardsen en oppsummering av de resultater som var nådd:

Massearbeidsledigheten er avskaffet. I hele etterkrigstida har Norge hatt full sysselsetting. Ingenting er viktigere enn dette resultat, som betyr at produksjonsevnen blir skikkelig utnyttet, og at hovedårsaken til nød og fattigdom er fjernet. Etter krigen har produksjonen steget hvert eneste år

uten noen alminnelige tilbakeslag, og den samlede produksjonsøkning er meget sterk. Sett under ett er produksjonen omtrent fordoblet. Dette har gitt grunnlag for en vesentlig heving av levestandarden og for sosiale og kulturelle reformer av et omfang som tidligere var ukjent.

Når framgangen skal vurderes, er det riktig å minne om at Norge opplevde fem års okkupasjon og svære krigsødeleggelser, som stilte oss overfor store gjenreisingsoppgaver. En må heller ikke glemme at den internasjonale situasjon har tvunget oss til å ta på oss en forsvarsbyrde som reelt sett er mange ganger større enn før krigen. Nær en femtepart av statens driftsutgifter blir i dag beslaglagt til beredskapsformål. Endelig vil jeg nevne at den internasjonale utvikling — trass i de framskritt i økonomisk politikk jeg tidligere har pekt på — stadig har stilt oss overfor problemer og vansker. Amerika har etter krigen opplevd to konjunkturtilbakeslag og dessuten to stagnasjonsperioder. Vest-Europa har i samme tidsrom opplevd en stagnasjonsperiode og står nå i fare for å komme inn i en ny. På grunn av konjunkturbevegelsene har handelsflåtens inntekter svinget sterkt og flere ganger vært meget lave. Prisene på verdensmarkedet har stort sett beveget seg oppover siden midten av 1930-åra, og flere ganger har heftige prisstigningsbølger skyllet inn over oss utenfra. Slike vanskeligheter har mange ganger hemmet den økonomiske vekst her i landet, men ikke stanset den.

Vurderingen kan naturligvis ikke bli fullstendig om en ikke sammenlikner med andre land. Norge står seg godt ved slike sammenlikninger. Det er svært få land som viser en så gunstig utvikling på arbeidsmarkedet som Norge, og en rekke stater har fremdeles en ganske stor arbeidsledighet. I forhold til siste førkrigsår har produksjonen pr. innbygger steget betydelig sterkere i Norge enn i det øvrige Vest-Europa. Av 16 vesteuropeiske land er det bare to som kan vise sterkere produksjonsøkning enn vi. På liknende måte forholder det seg med forbruksøkningen. Fra siste førkrigsår er det private forbruk pr. innbygger steget med 37 prosent i Norge mot 15 prosent for Vest-Europa under ett. Norge har i etterkrigstida holdt et usedvanlig høyt utbyggingstempo og bruker en større del av sine ressurser til investeringsformål enn noe annet land i Vest-Europa og Nord-Amerika. Dette betyr at vi hvert år får en stor tilvekst av ny produksjonskapasitet i industri, jordbruk og andre næringer, av nye skip, av veianlegg, skoler og sykehus og av kapital i enhver form. Store investeringer betyr at det til enhver tid må holdes igjen på forbruket, men i det lange løp lønner det seg å satse for framtida. De store investeringer som er gjennomført, har etter hvert gitt grunnlag for en betydelig forbruksøkning.

Et av de viktigste resultater av Arbeiderpartiets politikk er den inntektsutjamning som er gjennomført, og som har ført til en særlig sterk framgang

i levestandard for de befolkningsgrupper som var dårligst stilt i mellomkrigsåra. Akkurat på dette punkt finnes det ikke brukbar internasjonal statistikk som kan tjene til sammenlikninger. Men jeg tror at alle er klar over at velstanden er fordelt på en mer rimelig og rettferdig måte i Norge enn i nesten alle andre land. Enhver nordmann som reiser i utlandet, vil lett kunne se og merke det.

Det langtidsprogrammet vi nå arbeider etter, satte som mål å øke den samlede produksjon i landet med 12 prosent. Det blir 15 prosent. De samlede investeringer blir 10 prosent større enn vi våget å regne med i programmet.

Statsministeren kom også inn på pengeverdiens fall i Norge sammenliknet med en rekke andre land: De land som fra før krigen og til nå har fått sin indre pengeverdi mest redusert er:

Italia ned til 2 prosent, Frankrike ned til 5 prosent, Finland ned til 8 prosent, Belgia ned til 25 prosent, Nederland ned til 34 prosent, Storbritannia ned til 39 prosent, Norge ned til 44 prosent, Vest-Tyskland ned til 56 prosent og Sveits ned til 57 prosent.

Den norske krone står seg godt i selskapet. Det beviser at den norske prisstigningen ikke er noe særnorsk problem. Som et eksempel på hvilke midler den norske regjeringen har brukt for å styre utviklingen, nevnte Gerhardsen den avtale som i 1955 var inngått mellom finansdepartementet, Norges Bank, bankene og forsikringsselskapene om begrenning av utlånsvirksomheten for å regulere aktiviteten i det økonomiske liv når aktiviteten truet med å skape for sterkt press, bl. a. på arbeidsmarked og priser.